

Xalqımızın qəlbində açıq yara

Xatın, Xirosima, Naqasaki və Sonqmi kimi bəşəri fəlakətlərin sırasında erməni qaniçənliyi – Xocalı soyqırımı

Üstündən 34 il keçsə də, bu kiçik Azərbaycan şəhərində erməni vandallarının törətdiyi qanlı qırğının ağrısı hələ də soyumayıb. Amma üç il əvvəl Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ədalətli həllini tapdı, Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünə son qoyuldu və ərəzi bütövlüyü bərpa edildi.

İnsan qanına susama

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri keçmiş SSRİ-nin Xankəndidəki 366-cı alayın hərbiçilərinin iştirakı ilə azərbaycanlıların yaşadığı Xocalı şəhərinə basqın etdilər. Qanlı olayın iştirakçıların siyahısına diqqət yetirək: alay komandirinin maddi-texniki təminat üzrə müavini, polkovnik Baylukov, 1-ci batalyonun komandiri, polkovnik Moiseyev, 2-ci tağımın komandiri mayor Ohanyan, 3-cü tağımın komandiri, mayor Nabokix, 1-ci batalyonun qarargah rəisi, mayor Çitçiyan, alayın kəşfiyyat rəisi, mayor Ayriyan, bölük komandiri, baş leytenant Mirzoxalzarov, kəşfiyyat rəisi, baş leytenant Xrinxua; tank bölüyü komandiri, baş leytenant Qarmaş, bölük komandiri, baş leytenant Akopyan, bölük komandiri, baş leytenant Vavilovski, bölük komandiri, baş leytenant Lisenko, Batareya komandiri, baş leytenant Azarov, tank əleyhinə batareya komandiri, baş leytenant Abramov, 3-cü tank bölüyü komandiri, leytenant Balezny, tank komandiri, leytenant Smakin, istehkamçı bölüyün komandiri, leytenant Raçkovski, kəşfiyyat rəisinin müavini, leytenant Bondarev, radiokimya tağımının rəisi leytenant Kulov, eləcə də 41 ermənidən ibarət zabıt korpusu.

Mülki əhaliyə və şəhərin müdafiəçilərinə qarşı misli görünməmiş qəddarlıqlar törədilib və bu hadisə soyqırımıdır. Qaçmağa cəhd edən bəzi sakinlər əvvəlcədən qurulmuş tələlərə salınaraq öldürüldülər. Erməni vəhşiləri qocalara, uşaqlara belə aman verməyiblər. Xocalı sakinləri və müdafiəçiləri, sadəcə, etnik mənsubiyyətə görə – azərbaycanlı olduqları üçün qırğına məruz qalıblar. Bəli, onların məqsədi şəhərin bütün əhalisini məhv etmək olub.

Tarixin qanlı yaddaşı

Rusiya İnsan Hüquqları Mərkəzi “Memorial”ın məlumatına görə, dörd gün ərzində Xocalıdan Ağdama 200 cəsəd gətirilib. Onlarla cəsədin təhqir edilməsi halları qeydə alınıb. Ağdamda 194 cəsəd (130 kişi və 51 qadın, o cümlədən 13 uşaq) məhkəmə-tibbi ekspertizasından keçirilib. Ağdamda məhkəmə-tibbi ekspertizalarda və həmvətənlərimin dəfn mərasimlərində iştirak etmişəm. Xocalı soyqırımı Ermənistan Respublikasının keçmiş prezidentlərinin qanunsuz separatçı rejimin “özünümüdafiə qüvvələri komitəsi”nə rəhbərlik etdiyi dövrdə baş verib. Serj Sarkisyanın özü və cinayətin digər iştirakçıları cəzasızlıq hiss edərək utanmadan Xocalı sakinlərinin və müdafiəçilərinin məhv edilməsində məsuliyyət daşıdıqlarını açıq şəkildə etiraf ediblər. Karnegi Beynəlxalq Fondun eksperti, “Qara bağ” kitabının müəllifi Tomas de Vaal 24 fevral 2012-ci ildə fondun saytında dərc etdiyi “Prezident, müsahibə və faciənin ildönümü” məqaləsində Ermənistanın müdafiə naziri Serj Sarkisyanla (sonra Ermənistanın prezidenti oldu) 15 dekabr 2000-ci ildə rus dilində müsahibəyə istinad edərək yazırdı: “Xocalıdan əvvəl azərbaycanlılar bizimlə sadəcə zarafat etdiklərini düşünürdülər. Azərbaycanlılar düşünürdülər ki, ermənilər mülki əhaliyə əl qaldıra bilməyəcək insanlardır. Bu, tərsinə çevrilməli idi. Və elə də oldu”. Hay xislətinin nümayişi sayıla biləcək vəhşiliyin etirafı.

Qatillərə bəraət yoxdur

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev fransız jurnalistin sualına cavabında dedi ki, ABŞ-ın Vitse-prezidenti Ceyms Devid Vens Azərbaycana səfəri zamanı həbs cəzasına məhkum edilmiş Qarabağın keçmiş separatçı liderlərinin əfv edilməsi və azadlığa buraxılması

məsələsini qaldırıb: “O, bu məsələni qaldırdı və mən bu məsələdə Azərbaycanın mövqeyini bildirdim və vəssalam... Qeyd etdiyiniz şəxslərə gəldikdə isə, bunlar bizim ərazimizdə – Ermənistan da daxil olmaqla, bütün beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən tanınan suveren Azərbaycan dövlətinin ərazisində – qanunsuz fəaliyyət göstərən separatçı rejimin liderləridir. Uzun illərdir ki, bu şəxslər Azərbaycana və Azərbaycanlılara qarşı törədilən bütün müharibə cinayətlərinin arxasında duranlardır və onlar məsuliyyətə cəlb olunublar. Onlar hərbi əməliyyatımız nəticəsində Qarabağda saxlanılıb və məsuliyyətə cəlb ediliblər. Onlar vəkillərlə təmin edilib, məhkəmə prosesi tamamilə şəffaf şəkildə aparılıb. Onların cinayətləri çoxsaylı sənədlər, şahid ifadələri ilə sübut edilib. Və onlara qarşı heç bir qanun pozuntusundan söhbət gedə bilməz”.

İlham Əliyev separatçı hərəkatın liderlərinin “insanlığa qarşı ağır cinayətlər törətdiyinə” əminliyini ifadə etdi. Bu zaman Prezident alman faşistləri üzərində Nürnberq məhkəməsi ilə paralel apardı və soruşdu: “Bütün bu nasist liderləri ölüm hökmünə məhkum ediliblər və kimsə gəlib onların azadlığa buraxılmasını istəyir... Onların (separatçıların) cinayətləri İkinci Dünya müharibəsi zamanı nasistlərin törətdiklərindən daha betər idi”.

Artıq aydındır ki, Ermənistan–Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə Azərbaycanın konkret fəaliyyəti ilə son qoyuldu. Əgər mütəxəssislər Sovet İttifaqının dağılması ilə müşayiət olunan qanlı münaqişələrin ilkin şərtlərini öyrənməsələr, yeni qurbanlar ortaya çıxa bilər. Öz tarixlərini unutmağa çalışan insanlar, əsasən ortaq tarixi keçmişə söykənən yeni təhdidlər və çətinliklər qarşısında özlərini müdafiəsiz hiss edirlər. Xocalı şəhərində törədilmiş soyqırımının əsas günahkarları və icraçıları Ermənistan silahlı qüvvələri və 366-cı motoatıcı alayının şəxsi heyəti olduğu danılmaz faktdır. Onların hərəkətləri Cenevrə Konvensiyası, Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Mülki və Siyasi Hüquq-

lar haqqında Beynəlxalq Pakt, Fövqəladə Hallarda və Silahlı Münaqişələrdə Qadınların və Uşaqların Müdafiəsi haqqında Bəyannamə və digər beynəlxalq hüquqi sənədlərə qarşı saymazlıq və etinasızlıq hesab olunur.

Qanun diktə edir

Erməni qəsbkarların Xocalıda törətdiyi vəhşilik cəzasız qalmamalıdır. Çünki o zaman baş verənlər təkcə Azərbaycan xalqına qarşı deyil, insanlığa qarşı cinayət idi. Xocalı faciəsindən danışarkən bəzən fərqli ifadələrdən istifadə olunur. Hadisə həm “qırğın”, həm də “soyqırımı” adlandırılır. Amma bu anlayışlar tamamilə fərqli hüquqi və siyasi qiymətləndirmələrə malik olduğundan, onları eyniləşdirmək olmaz. Azərbaycanın qanunvericiliyində milli, etnik və ya dini əsaslarla əhalinin məhv edilməsinin əhaliyə qarşı cinayət hesab edildiyini bildirən xüsusi maddə (AR CM-nin 105-ci maddəsi) mövcuddur. Yəni qanunvericilikdə soyqırımı milli, etnik, irqi və ya dini qrupun üzvlərinin məhv edilməsi, ağır xəsarətlər yetirilməsi və ya tamamilə və ya qismən fiziki məhv niyyəti ilə ağır həyat şəraitinin yaradılması kimi müəyyən edilən 103-cü maddə də mövcuddur. Erməni separatçıların Xocalıda törətdikləri hərəkətlər bu maddəyə əsasən qiymətləndirilməlidir. Bu hərəkətlər CM-in digər maddələri ilə müəyyən edilmiş cinayətlərə, yəni əhalinin deportasiyası və məcburi köçürülməsinə (maddə 107), qanunsuz həbsə salmaya (maddə 112), işgəncəyə (maddə 113), silahlı münaqişə zamanı beynəlxalq humanitar hüququn pozulmasına (maddə 116), hərbi quldurluğa (maddə 118) və digər cinayətlərə gətirib çıxarır.

Bu qanlı faciəyə ilk siyasi və hüquqi qiymət xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə gələn Azərbaycanın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən verilib. 1994-cü ildən bəri erməni təcavüzkarları tərəfindən törədilən cinayətlərin əsl miqyası və dəhşətləri haqqında məlumatlar beynəlxalq ictimaiyyətə geniş şəkildə çatdırılıb. Heydər Əliyev Xocalı qırğını haqqında tam həqiqəti dünya ölkələrinə və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlara çatdırmaq üçün məqsədyönlü tədbirlər gördü ki, bu cinayət beynəlxalq səviyyədə hüquqi qiymətini alsın. Xocalı soyqırımının törədilməsi üsulları bölgəyə gəlmiş Ukrayna, Rusiya, Gürcüstan, Britaniya, Fransa, Almaniya və ABŞ jurnalistlərini dəhşətə gətirdi. Dünya bilməlidir ki, bu cinayət təkcə Azərbaycan xalqına deyil, bütün bəşəriyyətə qarşı yönəlib. Həmin günlərdə Ermənistanda yüksək vəzifələr tutanlar buna görə cavab verməlidirlər.

Xocalı soyqırımında möcüzə sayəsində sağ qalan şahidlər bu gün Birləşmiş Millətlər Təşkilatına, Avropa Şurasına, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatına, eləcə də digər təsisatlara müraciət edərək, onlardan beynəlxalq hüququ və ümumbəşəri dəyərləri görməzdən gələn təcavüzkar dövləti qınamağı, Xocalı soyqırımına siyasi və hüquqi qiymət verməyi tələb ediblər! Amma təəssüf ki, hələlik cavab yoxdur...

Arif QULİYEV,
Kiyev Əqli Mülkiyyət və Hüquq
Universitetinin professoru, hüquq
elmləri doktoru